

Knihovnicko-informační zpravodaj U Nás

Vyšlo: 6. 12. 2018

Číslo: Ročník 28 (2018), Číslo 4

Sekce: Okénko

Název článku: Knihovny v Helsinkách

Autor: Eva Svobodová

Zdroj: <https://www.svkhk.cz/Pro-knihovny/Zpravodaj-U-nas/Clanek.aspx?id=20180423>

Knihovny v Helsinkách

Eva Svobodová

Finsko jako stát vzniklo v prosinci 1917, před osamostatněním je jeho historie spjata se Švédskem a Ruskem. V 60. letech 20. století začíná Finsko prosperovat a stává se ekonomicky silným státem. Zemědělství nahrazuje průmyslová výroba a služby. Oficiálními jazyky jsou finština a švédština.

Historie finských knihoven se začíná psát v 18. století. Za první veřejnou knihovnu je pokládán Spolek čtenářů ve městě Vaasaa v provincii Ostrobotnie. Ačkoli knihy v tomto spolku byly určené především pro jeho členy, mohli si je za úplaty půjčovat i ostatní lidé. V letech 1860–1862 vzniklo zhruba 100 knihoven. K vývoji veřejných finských knihoven výrazně přispěl vznik veřejné čítárny v Helsinkách v roce 1871, která měla úzkou vazbu na Helsinskou lidovou knihovnu (současná Městská knihovna v Helsinkách). Na přelomu 19. a 20. století už bylo ve Finsku asi 2 000 malých lidových knihoven. Více než polovina z nich měla fond větší než 200 svazků. Za klíčovou událost lze bezesporu označit založení Výboru lidových knihoven v roce 1906, jehož hlavním úkolem bylo vytvoření systému distribuce státních příspěvků pro knihovny. Ty měly primárně sloužit na pokrytí nákladů knihoven. První knihovnická asociace ve Finsku vzniká v létě roku 1908 jako Unie knihovníků Finska; v roce 1910 se přejmenovala na Finskou knihovnickou asociaci.

V roce 1928 vešel v platnost první finský zákon o knihovnách. Druhý knihovní zákon z roku 1961 se týkal především financování a kontroly financí knihoven. Dalším významným krokem bylo zavedení regionálních centrálních knihoven, které plní svou funkci dodnes. První regionální centrální knihovnou se stala Městská knihovna v Joensuu. Zvláštní postavení získala v roce 1981 helsinská městská knihovna, která se stala Národní centrální veřejnou knihovnou. V roce 1998 byl schválen nový knihovnický zákon, který přes krácení státních dotací zlepšil pozici knihoven. Konstatoval například, že knihovnické služby musí zajišťovat kvalifikovaný personál a že města obdrží dotace pro rozvoj knihoven a pro stavbu a renovaci knihoven.

Síť finských knihoven tvoří tyto typy knihoven: městské knihovny, provinční knihovny (zřejmě obdoba našich knihoven pověřených regionálními funkcemi), Centrální knihovna v Helsinkách, Národní knihovna v Helsinkách, Národní repozitář knihoven, knihovny pro zrakově postižené a ostatní knihovny (univerzitní, nemocniční, výzkumných ústavů a další).

V současnosti mají všechny městské knihovny kvalifikovaný personál. Ve finských knihovnách se zaměstnanci dělí do tří skupin: knihovníci (vysokoškolsky vzdělaní v oboru knihovnictví), asistenti knihovníků (se středoškolským knihovnickým vzděláním) a ostatní. Podle vládního nařízení 1998/1078 musí mít alespoň dvě třetiny zaměstnanců v knihovně vysokoškolské vzdělání nebo vyšší odborné knihovnické vzdělání.^[1]

V rámci studijní cesty ředitelů krajských knihoven jsme navštívili v týdnu od 28. 5. do 1. 6. 2018 Národní knihovnu, několik univerzitních knihoven a městské knihovny (pobočky) v Helsinkách.

Národní knihovna (Kansalliskirjasto, <https://www.kansalliskirjasto.fi/en/info>) je součástí helsinské univerzity jako její nezávislý institut. Název Národní knihovna používá až od roku 2006. Jejím úkolem je sloužit celému národu a uchovávat národní dědictví Finska pro další generace. Má bohatě zastoupenou slovanskou literaturu a největší sbírku rusistického fondu 19. století mimo území Ruska. Spravuje a rozvíjí Národní elektronickou knihovnu FinELib. Je financována ministerstvem školství. Sídlí v historické budově od architekta Carla Ludwiga Engela z poloviny 19. století. Hlavní univerzitní knihovna (Helsingin Yliopiston Kirjasto, <http://www.helsinki.fi/kirjasto/fi/etusivu/>) je umístěna v budově zvané Kaisa House, což je skvost moderní architektury z roku 2012, kterou navrhlo architektonické studio Anttinen Oiva. Celá budova je jedenáctipodlažní a slouží též univerzitě. Knihovna sídlí v šesti podlažích. Nabízí 1 000 studijních míst, z nichž některá jsou zařízena nábytkem světově proslulých designérů.

Lékařská univerzitní knihovna (Terkko Medical Campus Library, <http://www.helsinki.fi/kirjasto/en/library-locations/meilahti/>) slouží jak lékařům a vědeckým pracovníkům v oblasti medicíny, tak i studentům. Má výhodnou polohu mezi budovami lékařské fakulty a nemocnicí.

Helsinskou metropolitní oblast (HelMet) tvoří vedle Helsinek města Espoo, Kauniainen (uvnitř oblasti Espoo) a Vantaa.

Celkově tuto oblast obývá přes 1 mil. obyvatel.

V roce 2017 zde působilo 63 knihoven (a 6 bibliobusů), samotné Helsinky mají 37 městských knihoven (poboček). V knihovnách metropolitní oblasti pracovalo v loňském roce celkem 800 zaměstnanců, půjčilo se 15,7 mil. dokumentů. Fyzicky navštívilo knihovny 15,7 mil. lidí, online návštěv bylo evidováno 17,4 mil. Základní služby včetně registrace jsou zdarma. Knihovny poskytují klasické knihovnické služby, podporují čtení a sociální a kulturní dialog, poskytují místo pro učení, pro rekreační aktivity a pro pracovní a občanské činnosti. Kromě knih půjčují tablety, deskové hry a trekingové hole. Přímou v knihovně je možné využívat nahrávací studia, 3D tiskárny, šicí stroje, klavíry a bicí. Knihovny v aglomeraci pracují v jednom systému a sdílejí informace o uživateli, výpůjčkách i veškerých sbírkách. Pokud si tedy uživatel vypůjčí jednotku v Helsinkách, může ji vrátit v Espoo. Spolupráce knihoven probíhá při meziknihovní výpůjční službě, rezervacích a vracení dokumentů.

Nejstarší pobočkou Městské knihovny v Helsinkách, která byla založena 22. 12. 1898, je Töölön kirjasto. Novou budovu získala v roce 1970 a bylo zde založeno první hudební oddělení v Helsinkách. Je zajímavá i tím, že pro výuku čtení používá malé psy.

Žije-li jinde v Helsinkách 11 % přistěhovalců, pak v jejich východní části Stoa je jich 20 %. Bydlí zde převážně mladí lidé, lidé s nižším vzděláním a s nízkými příjmy. Je to oblast s vysokou nezaměstnaností a s dotovaným bydlením. To vše formuje i služby Itäkeskus kirjasto. Knihovna má otevřeno 7 dní v týdnu. Vloni půjčila 706 751 dokumentů, její fond má 130 988 svazků; každou knihu tedy půjčí průměrně 5,4x za rok, což je z pohledu české knihovnice neuvěřitelné. Ovšem takovýto obrat fondu není v helsinských knihovnách ojedinělý, podobně to bylo i v jiných námi navštívených veřejných knihovnách. Knihovnu za rok 2017 navštívilo 426 289 lidí. Uspořádáno pro ně bylo 406 kulturních akcí. 40 % čtenářů nemá jako mateřský jazyk finštinu nebo švédštinu, proto zde probíhá výuka finštiny. V knihovně pracuje 26 zaměstnanců.

Velmi zajímavá knihovna se nachází v obchodním domě Sello na velkém předměstí. Sama též připomíná obchodní dům. Knihovna pořádá kurzy finštiny, čtenáři mají k dispozici nahrávací studio a 3D tiskárny. V knihovně jsou umístěny trenažéry, na kterých se lidé učí používat automaty na jízdenky a průkazky městské hromadné dopravy. Knihovna působí též jako komunitní centrum pro mládež (velká část je z přistěhovaleckých rodin).

Další knihovna, která sídlí v obchodním domě, tentokrát však v budově z konce 19. století uvnitř Helsinek, je známá jako Kirjasto 10. Je už v dost špatném stavu, přesto je i pozdě večer hojně navštěvovaná. Kromě knih a tabletů si zde můžete půjčit deskové hry, v knihovně pak využít šicí stroj nebo si zde zahrát na klavír. Do knihovny se neinvestuje, protože se pro ni staví nová budova.

Veřejné knihovny v Helsinkách, které jsme měli možnost poznat, mají úlohu komunitních a vzdělávacích center. Reagují na potřeby svých uživatelů. Je na nich vidět, že stát ví, jak jsou důležité, a proto podporuje jejich přestavbu, změnu interiérů i nákup informačních technologií. Chodit do knihovny je pro mladé Helsinčany tak samozřejmé jako chodit do školy.

Kontakt na autorku: eva.svobodova@svkhk.cz

[1] Informace do úvodu byly čerpány z: ČERNÝ, Jan. *Návrh optimalizace české sítě knihoven podle finského modelu veřejného knihovnictví*. Praha, 2010. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Odborný konzultant Stanley Kalkus.